

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА МЕТОДИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Уманський національний університет

Анотація: У статті розкрито сутність фінансових ризиків в аграрному секторі економіки, визначено їх основні види та обґрунтовано методи управління і мінімізації з метою підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансові ризики; аграрний сектор; аграрні підприємства; ризик-менеджмент; фінансова стійкість; управління ризиками.

Abstract: The article reveals the essence of financial risks in the agricultural sector of the economy, identifies their main types, and substantiates methods for their management and mitigation in order to enhance the financial stability of agricultural enterprises.

Keywords: financial risks; agricultural sector; agricultural enterprises; risk management; financial stability; risk mitigation.

Фінансові ризики – це ймовірність втрат (прямих або непрямих), пов'язаних із нестабільністю фінансових потоків, структурою капіталу, коливанням цін, відсоткових ставок та валютних курсів, що впливають на діяльність аграрних підприємств.

В аграрному секторі вони мають специфіку через:

- високу залежність від природно-кліматичних умов;
- сезонність виробництва;
- тривалість виробничого циклу;
- високу капіталомісткість;
- залежність від державної підтримки та світової кон'юнктури аграрних ринків.

Види фінансових ризиків в аграрній галузі :

1. Кредитний ризик

- Ризик неповернення залучених кредитів через сезонність виробництва та непередбачувані фактори (посуха, неврожай).

- Високі відсоткові ставки для аграрного бізнесу підсилюють цей ризик.

2. Інвестиційний ризик

- Невизначеність щодо окупності капітальних вкладень у техніку, нові технології чи інфраструктуру.

- Залежність від державних програм підтримки.

3. Ціновий ризик

- Коливання внутрішніх і зовнішніх цін на сільськогосподарську продукцію.

- Нестабільність ринку добрив, пального, насіння, що напряму впливає на собівартість.

4. Валютний ризик

- Для експортерів: ризик знецінення національної валюти чи зміни валютних курсів.

- Для імпортерів техніки та засобів захисту рослин: підвищення витрат через девальвацію.

5. Податковий ризик

- Зміни в системі оподаткування, зокрема у спеціальних режимах для сільського господарства.

- Недосконалість податкової політики або несподівані законодавчі нововведення.

6. Ліквідний ризик

- Проблеми із своєчасним виконанням фінансових зобов'язань через сезонність надходжень.

- Залежність від кредиторської заборгованості та тривалих строків розрахунків із контрагентами.

7. Страховий ризик

- Недостатній розвиток аграрного страхування в Україні.
- Обмежений доступ до ефективних страхових інструментів проти природних катаклізмів.

8. Ризик банкрутства

- Низька фінансова стійкість малих та середніх фермерських господарств.
- Висока залежність від державних дотацій та світових ринків.

Фінансові ризики в аграрній галузі мають комплексний характер і залежать як від внутрішніх факторів (управління підприємством, структура капіталу, технології), так і від зовнішніх (ринкова кон'юнктура, державна політика, кліматичні умови).

Їх ефективне управління передбачає диверсифікацію діяльності, хеджування цінкових ризиків, розвиток страхування та формування стабільної фінансової політики підприємств.

Методи подолання фінансових ризиків в аграрному секторі економіки:

1. Диверсифікація діяльності

- Виробництво різних видів культур і продукції (зменшення залежності від однієї культури).

- Поєднання різних галузей та напрямків виробництва.
- Розширення каналів збуту: внутрішній ринок, експорт, переробка.

2. Фінансове планування та бюджетування

- Формування фінансового резерву (фонду ризиків).
- Планування грошових потоків з урахуванням сезонності.
- Використання системи управлінського обліку та контролю витрат.

3. Кредитно-банківські інструменти

- Використання пільгових кредитних програм для аграріїв.
- Залучення лізингових схем для придбання техніки.
- Участь у державних програмах компенсації відсоткових ставок.

4. Страхування аграрних ризиків

- Агрострахування від стихійних лих (посуха, повінь, заморозки).
- Страхування цінкових ризиків (врожай за фіксованою ціною).
- Використання державних субсидій на агрострахування.

5. Хеджування та використання фінансових деривативів

- Форвардні та ф'ючерсні контракти на зерно, олійні та інші культури.
- Використання біржових механізмів для фіксації цін.
- Страхування валютних ризиків через валютні свопи та форварди.

6. Підвищення фінансової стійкості підприємства

- Оптимізація структури капіталу (зменшення боргового навантаження).
- Формування власних інвестиційних ресурсів (прибуток, амортизація).
- Використання венчурного та приватного інвестування.

7. Державне регулювання та підтримка

- Програми державних дотацій та субсидій.
- Податкові пільги для аграрного виробництва.
- Розвиток системи гарантування кредитів для фермерів.

8. Інноваційні методи управління ризиками

- Використання цифрових технологій (AgriTech, Big Data, супутниковий моніторинг).
- ERP-системи для управління агробізнесом.
- Smart-страхування (онлайн-платформи страхування з використанням погодних даних).

Подолання фінансових ризиків в аграрному секторі вимагає комплексного підходу: від внутрішнього фінансового менеджменту та диверсифікації до використання сучасних ринкових і державних інструментів.

Найефективнішими є поєднання класичних методів (страхування, кредитування, диверсифікація) з інноваційними (деривативи, цифрові технології, smart-страхування).

Дослідження іноземного досвіду управління фінансовими ризиками в аграрному секторі має велике значення, адже дозволяє адаптувати кращі надбання до українських реалій.

Іноземний досвід подолання фінансових ризиків в аграрному секторі економіки:

1. США

- Федеральні програми агрострахування – страхування врожаю від коливань цін і врожайності (Federal Crop Insurance Corporation).
- Farm Bill – законодавчий пакет, який включає дотації, субсидії, компенсації втрат від стихійних лих.
- Хеджування на товарних біржах (CBOT, CME) – аграрії активно використовують форварди, ф'ючерси та опціони для фіксації цін на зернові та олійні[1].
- Фермерські кооперативи – об'єднання виробників для зниження цінових і збутових ризиків.

2. Європейський Союз

- Спільна аграрна політика (CAP) – система дотацій і субсидій для підтримки фермерів.
- Фонди стабілізації доходів – спеціальні інструменти для компенсації втрат при різкому падінні прибутків [2].
- Розвинене агрострахування – в окремих країнах (Франція, Німеччина, Іспанія) страхування від кліматичних ризиків покривається на 50–65% за рахунок держави.
- Зелений курс (Green Deal) – стимулювання інвестицій у сталий розвиток, що знижує екологічні та фінансові ризики.

3. Латинська Америка (Бразилія, Аргентина)

- Державні гарантії по кредитах для фермерів[3].
- Субсидоване страхування врожаю.
- Біржова торгівля сільгосппродукцією – активне використання ф'ючерсних контрактів у Бразилії.
- Програми розвитку агрокластерів для спільного використання інфраструктури.

4. Азія (Індія, Китай)

- Китай: потужна система державних дотацій, мінімальні закупівельні ціни на зерно, розвиток аграрних бірж [4].
- Індія: національні програми страхування врожаю з частковим фінансуванням від уряду, субсидовані кредити для фермерів [5].
- Активне впровадження AgriTech-технологій (супутниковий моніторинг, прогнозування врожаю) [6].

Іноземний досвід свідчить, що найбільш дієвими інструментами подолання фінансових ризиків є:

- державні програми страхування та стабілізації доходів;
- субсидії та дотації на кредитування;
- хеджування цінових і валютних ризиків через біржові механізми;
- розвиток кооперативів і кластерів;
- застосування цифрових технологій у прогнозуванні та управлінні ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хеджування з використанням ф'ючерсів в теорії та на практиці. URL : <https://www.uub.com.ua/files/finrep2-agro-hedging-28march2013.pdf> (дата звернення : 27.02. 2026).

2. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення : 27.02. 2026).

3. Часткове гарантування кредитів для фермерів. URL : <https://pcgf.com.ua/program/chastkove-harantuvannya-kredytiv-dlya-fermeriv> (дата звернення : 27.02. 2026).

4. Китай планує у 2025 р зібрати рекордний урожай пшениці та збільшити запаси зерна і рослинних олій. URL : <https://graintrade.com.ua/novosti/kitaj-planue-u-2025-r-zibrati-rekordnij-urozhaj-pshenitci-ta-zbilshiti-zapasi-zerna-ta-ros.html> (дата звернення : 27.02. 2026).

5. USAID та СК UNIVERSALNA презентували результати програми зі страхування врожаю для МСП. URL : <https://forinsurer.com/news/24/09/19/44223> (дата звернення : 27.02. 2026).

27.02. 2026).

6. Огляд Ринку та тенденції в AgriTech на 2024-2030 роки. URL : <https://eos.com/uk/blog/ohliad-rynku-ta-tendentsii-v-agritech-na-2024-2030-roky> (дата звернення : 27.02. 2026).

Колотуха Сергій Миколайович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет, Умань, e-mail: sergejkolotuha@gmail.com

Kolotukha Serhiy M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Uman National University, Uman, e-mail: sergejkolotuha@gmail.com

